

Lopend Vuur

blad voor onverhard wandelen

jaargang 19 • nummer 1 • april 2013 • prijs € 2,50

In dit nummer o.a.

- Nog mooier wandelen op Schokland
- Een wandeling op Walcheren
- Pont in Goilbedingerwaard

Van de redactie

Na een lange winter in 2013 valt hopelijk dit nummer van Lopend Vuur op een mooie voorjaarsdag in de bus. De redactie heeft weer artikelen uit het hele land in het blad kunnen opnemen. Speciale aandacht wordt gevraagd voor de betaling van de contributie op bladzijde 4. Er worden geen acceptgirokaarten verstuurd in verband met de kosten en de toenemende elektronische betalingen. Maak alstublieft de contributie over

naar aanleiding van dit nummer, zodat de penningmeester niet halverwege het jaar herinneringen moet sturen, wat tijd en geld kost voor onze vereniging. Op bladzijde 4 ook de uitnodiging voor de algemene ledenvergadering op een mooie locatie met een wandeling na afloop.

Van Groen Service Zuid Holland ontvangen we folders van het Bernissep pad,

die we aan de lezers van Lopend Vuur ter beschikking mogen stellen. De wandelfolder is bij deze Lopend Vuur gevoegd.

Zoals altijd staat de redactie open voor (suggesties voor) nieuwe artikelen voor ons blad, zodat we kunnen blijven verhalen over onverhard en mooi wandelen in Nederland. Veel lees- en wandelplezier gewenst

Colofon

Lopend Vuur is het ledenblad van TeVoet, vereniging van wandelaars. Het verschijnt drie keer per jaar.

TeVoet, vereniging van wandelaars

- voor meer en betere onverharde wandelmogelijkheden;
- voor behoud en herstel cultuurhistorische paden.

Ons motto, 'onverhard van dorp tot dorp'. Meer informatie op www.tevoet.nl. TeVoet is aangesloten bij de Stichting Wandelnet.

Het lidmaatschap van TeVoet bedraagt € 15,00 per jaar. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 november schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie

Redactie Lopend Vuur

Redactieadres: Koningin Emmastraat 51, 4205 BL Gorinchem, tel 0183 622300, redactielopendvuur@tevoet.nl

Ledenadministratie

Voor verhuizingen, aanmelden nieuwe leden: Ledenadministratie TeVoet, Postbus 1376, 3500 BJ Utrecht, ledenadministratie@tevoet.nl (Hans Dannis, tel. 0522-260205) bankrekening 372685 van TeVoet KvK nummer 40517799

Secretariaat

Secretariaat TeVoet, Postbus 1376, 3500 BJ Utrecht, info@tevoet.nl

Contactpersonen in de regio

TeVoet werkt met contactpersonen in de regio:

- Groningen: Paul Wesselius, Regentessestraat 73, 9717 MG Groningen, tel. 050-3120917, [groningen@tevoet.nl](mailto: groningen@tevoet.nl)
- Drenthe: Paul Wesselius, Regentessestraat 73, 9717 MG Groningen, tel. 050-3120917, drenthe@tevoet.nl
- Friesland: Ben Rutten, Greate Buorre 15, 9024 EJ Weidum, tel. 058-2519299, friesland@tevoet.nl
- Flevoland: Jan Frederik Lubbers, Siriusstraat 3, 8303 ZZ Emmeloord, tel. 0527-697706, flevoland@tevoet.nl
- Utrecht: Ineke Thierauf, Vlasstraat 14, 3572 TT Utrecht, tel. 030-2730658, [utrecht@tevoet.nl](mailto: utrecht@tevoet.nl)
- Noord-Holland: Fred Triep, Zonhovenstraat 29, 1066 MA Amsterdam, tel. 020-6155502, noord-holland@tevoet.nl
- Gelderland: Nico Vlasveld, Everwijnlaan 11, 6816 RC Arnhem, tel. 026-4457852, mobiel 06-12534316, gelderland@tevoet.nl
- Zuid-Holland: Eeffien Huizing, Bernhardlaan 10, 2851 XD Haastrecht, tel. 0182501483, zuid-holland@tevoet.nl
- Zeeland: zeeland@tevoet.nl
- Limburg: [limburg@tevoet.nl](mailto: limburg@tevoet.nl)

- Noord-Brabant: Harry Benschop, Loveren 33, 5111 TA Baarle-Nassau tel. 013-5902960 of 06-12498305, noord-brabant@tevoet.nl

Bestuur TeVoet

- Katharina Loderer, secretaris (Volkerakstraat 9 II, 1078 XM Amsterdam, 020 4712930, loderer@planet.nl)
- Teus van Harten (Reggewijk 34, 3831 MJ Leusden, 033-4946834, vanharten@nd.nl)
- Bert de Boer, voorzitter (Goteborg 32, 3124 TK Schiedam, 010-4718185, atjdeboer@alice.nl)
- Hans Dannis, penningmeester, ledenadministratie@tevoet (Ruskenstuk 11, 7943 JL Meppel, tel. 0522-260205)
- Harry Benschop (Loveren 33, 5111 TA Baarle-Nassau, tel. 013-5902960)

Aan deze Lopend Vuur werkten mee:

Bert van den Berg, Rien van den Berg, Bert de Boer, Willem de Haan, Eeffien Huizing, Nick Hoogerbrug, Jan Frederik Lubbers, Frans Meijdam, Marijke van Steenis, Ineke Thierauf, Paul Wesselius, Ab Wijnberg

Vormgeving en opmaak: DeltaHage BV

Volgend nummer verschijnt in augustus 2013. Inleveren kopij vóór 15 juli 2013.

Inhoud

jaargang 19 • nummer 1 • april 2013

5

6

8

12

16

18

Op de omslag

10

Nog mooier wandelen op Schokland

14

Een wandeling op Walcheren

20

Pont in Goilbedingerwaard

4

Verenigingszaken

5

Voorzitter TeVoet stelt zich voor

6

Wandeling langs oude Rijnstrangen

8

Top's

9

Ommetjes in Delfland

12

Radboudpad

16

Nieuws uit regio Utrecht

17

Windmolens in Friesland?

18

Nieuwjaarswandeling regio Zuid Holland

21

Pad langs de Giessen weer open

22

Kwaliteitsmeting wandelroutes

24

Activiteitenagenda

Contributie 2013

Geacht lid van de Vereniging voor Wandelaars TeVoet

Een nieuw wandeljaar is begonnen. TeVoet zal zich met uw steun ook in 2013 inzetten voor uw belangen als wandelaar.

Wilt u de contributie voor 2013 zelf overmaken op giro 372685 van

Te Voet (Postbus 1376, 3500 BJ Utrecht) onder vermelding van contributie 2013 plus uw postcode. Wij sturen u geen acceptgiro vanwege de kosten en omdat veel mensen toch elektronisch bankieren.

De contributie bedraagt nog steeds maar € 15,-. Een hogere bijdrage is natuurlijk altijd welkom.

Wellicht kunt u het bedrag meteen overmaken. Het is zonde van de kosten als ik over enige tijd herinneringsberichten zou moeten sturen. Alvast bedankt!

Met vriendelijke groeten,
Hans Dannis
ledenadministratie

Algemene ledenvergadering TeVoet

- **Zaterdag 25 mei 2013 in 'De Generaal' in Baarn**
- **'De Generaal' is vlakbij het NS-station in Baarn**
- **We beginnen om half elf met de vergadering.**

Deel 1 Organisatie

- Opening, welkom, berichten van verandering, agendavaststelling e.d.
- Jaarverslag
- Financieel verslag.
- Bestuur: de zittende bestuursleden zijn niet aftredend. Versterking van het bestuur is welkom. Kandidaten kunnen zich melden tot de aanvang van de vergadering.
- Verkiezing kaskommissie.

Deel 2 Beleid

- Presentatie van en discussie over het beleidsplan van het bestuur
- Discussie over ledenwerving en ledenbehoud
- Jubileum TeVoet: in 2014 bestaat TeVoet 20 jaar. Hoe gaan we dat vieren? Ideeën, instelling van een jubileumcommissie

TeVoet biedt de deelnemers een eenvoudige lunch aan.

Na de bijeenkomst is er gelegenheid tot napraten/bijpraten tijdens een wandeling door de Baarnse bossen.

Praat mee over TeVoet, meld je aan bij het secretariaat: loderer@planet.nl of Volkerakstraat 9-2, 1078XM Amsterdam.

Na aanmelding ontvang je het jaarverslag en de financiële gegevens via post of e-mail.

Kinderdijk: pad blijft (voorlopig) openbaar

Het plan om entree te gaan heffen voor toegang op de Middelhede bij Kinderdijk is (in ieder geval voorlopig) van tafel. Door inkomsten uit het gebruik van de steigers bij Kinderdijk door cruiseschepen zijn de acute financiële problemen van de stichting Werelderfgoed Kinderdijk voorbij. Om entree te kunnen heffen, zou de kade aan de openbaarheid moeten worden onttrokken. Dit had ook gevolgen gehad voor het Floris V pad dat over deze kade loopt.

Nieuw Boerenlandpad

Het Oude Hollandse Waterlinie Pad is een boerenlandpad rijker. Door een aanvullende subsidie van de gemeente Vlist zijn in februari de laatste voorzieningen aangebracht.

In de Lopikerwaard is er dankzij dit boerenlandpad een nieuwe verbinding tot stand gekomen tussen het "kruispunt" Lange Vliet-Schutterskade-Benschoppermolenvliet en de Oost-Vlisterdijk. Hierdoor is er ook een aardig ommetje ontstaan voor de inwoners van Vlist.

De officiële openingswandeling/handeling zal op 8 juni plaatsvinden. Informatie hierover zal op de website van www.tevoet.nl gepubliceerd worden.

Daarnaast krijgen de leden die via email op de hoogte worden gehouden van TeVoet nieuws, bericht van de opening.

De route van het Oude Hollandse Waterliniepad is te vinden en gratis te downloaden via oudehollandsewaterlinie.nl

Bert de Boer, voorzitter van TeVoet stelt zich voor

Hoe ben ik aan het wandelen geraakt?

Ik ben zo'n twintig jaar geleden gaan bergwandelen. Als vlaklander vond ik bergen fascinerend. Ik deed toen veel aan hardlopen over langere afstanden en bergwandelen sloot daarbij uit sportief oogpunt goed aan. Toen ik vanwege wat gezondheidsperikelen het hardlopen heb opgegeven, kwam wandelen daarvoor min of meer vanzelfsprekend in de plaats. Met name toen – na het overlijden van mijn vrouw in 2001 – er een nieuwe partner in mijn leven kwam die van ook van wandelen hield.

Wat heb je nu met wandelen?

Ik heb de afgelopen jaren enkele lang afstandspaden geheel of gedeeltelijk gelopen. Sommige met mijn partner (bijv. het Deltapad en Oeverloperpad) en sommige voornamelijk alleen (bijv. het Pieterpad en het Pelgrimspad). Ik ben al een tijdje bezig met de GR5 die ik deels alleen loop, deels met mijn partner. De laatste etappe zijn we in Echternach beland. Ik merk wel dat het steeds lastiger wordt verder te gaan, omdat de aanreistijd steeds langer wordt en de overnachtingadressen niet altijd even dik gezaaid zijn.

Hoe ben je lid geworden van TeVoet?

Door het wandelen raakte ik onder de indruk van het vrijwilligerswerk dat daar-

voor nodig is. Ik heb toen gezocht naar een manier om daar een bijdrage aan te leveren en kwam toen bij het Wandeloverleg Zuid-Holland. Dat bleek een heel actieve, dynamische club te zijn, waarvan iedereen lid was van TeVoet. Toen kon ik natuurlijk niet achterblijven.

Wat is volgens jou de mooiste wandeling van Nederland?

Ik vind de mooiste wandeling van Nederland (tot nu toe) het stuk Pieterpad van Ommen naar Hellen-doorn; vooral als de hei in bloei staat loop je door een fantastisch landschap.

Waarvoor wil je je inzetten bij TeVoet als bestuurslid?

Ik wil graag – samen met de andere bestuursleden – de vereniging sterker maken. Volgens mij is daarvoor belangrijk dat de vereniging een duidelijke koers vaart die niet alleen door de leden maar ook door de buitenwereld wordt herkend. Ik denk dat daarbij onze idealen: onverhard kunnen wandelen door natuur en (mooi) cultuurhistorisch landschap, centraal moeten staan.

Hoe zie je de toekomst van wandelen in Nederland?

Het landschap staat voortdurend onder druk. Economische belangen wegen in onze maatschappij heel vaak zwaarder dan landschappelijke belangen, waar-

onder het belang om over onverharde paden te kunnen wandelen. Er is een voortdurende dreiging dat juist mooie onverharde wandelpaden worden geasfalteerd. Daarom is het zo belangrijk dat verenigingen als TeVoet zich sterk maken voor het behoud van die paden en voor het ontwikkelen van nieuwe.

Bestaat TeVoet over 10 jaar nog?

Daar ga ik van uit. Maar mocht dat niet zo zijn, dan zullen de idealen die TeVoet aanhangt zeker door anderen – wellicht in grotere verbanden – worden nagestreefd.

Wat wil je nog kwijt aan de lezers?

Kom naar de algemene ledenvergadering op 25 mei aanstaande! We proberen er een leuke en gezellige dag van te maken op een mooie locatie (De Generaal te Baarn).

Wandelen langs de oude Rijnstrangen

In 2006 is er in Lopend Vuur een artikel verschenen over het gebied bij de oude Rijnstrangen bij Aerdt en Oud Zevenaar. In het artikel werden een aantal verbeteringen aangekondigd. TeVoet ging er 6 jaar na dato weer kijken. Voor alle Lopend Vuur lezers die het artikel niet meer hebben, nemen we de nieuwe routebeschrijving op in dit nummer met kaartje van de route.

In het artikel in 2006 werd een 2e trekpuntje aangekondigd. Het tweede trekpuntje is er gekomen, op de plek waar vroeger het veer naar Pannerden was. De route loopt wat anders dan toendertijd aangekondigd, dat levert iets meer lopen op de Berghoofdse weg op. Daarnaast is het nu mogelijk om bij de dijk bij Oud Zevenaar onderlangs te lopen in plaats van bovenlangs op de asfaltdijk.

Wandelend vanaf het station Zevenaar loop je zo de rust in, alleen op de Pannerdense weg en de Berghoofdse weg loop je even op een druk bereden weg. Verder is er op de route sprake van een on-hollandse stilte. Op de wandeling die we begin juli 2012 maakten, zagen we zwarte sterns, met jongen op hun vlotjes op het water, zat de familie Ooi-evaar op het nest en bleven ze stoïcijns zitten, toen we er onder door liepen. De karekiet liet zich horen, de rietgros liet zich zien. De roerdomp hebben we niet gespot, maar deze laat zich niet vaak zien of horen. Op de verruigde terreintjes stond wilde kaardenbol, clematissen groeiden in de bomen en in het water stond krabbenscheer en pijlkruid, wat duidt op goede waterkwaliteit. De beschreven aanlooproute vanaf Zevenaar loopt langs ontstane gaten door ontgronding door een steenfabriek,

zodat je al snel het stedelijk gebied hebt verlaten. De trekpuntjes zijn erg robuust uitgevoerd, dat betekent dat er flink getrokken moet worden om de pont in beweging te houden! Een aantal opstapjes was wankel en soms was er geen bescherming om het prikkeldraad waar je overheen moest stappen, zodat je mogelijk wel eens onder het prikkeldraad moet kruipen. Uiteraard is het gras nat na periodes met regen. Kortom een tocht met een avontuurlijke twist en een zeer hoog onverhard gehalte, het heeft alles waarvoor TeVoet in Nederland pleit.

Links het SBB terreintje, waardoor je de dijk vermijdt

Aanlooproute vanaf het station van Zevenaar

Uit het station rechtsaf, voetpad naar overweg. De overweg oversteken, ringbaan Zuid oversteken en rechtsaf Zuiderlaan in. Daarna eerste weg links Panovenweg ingaan. Daar waar de Panovenweg naar rechts buigt, rechtdoor gaan de Breulylaan in. Tegenover huis met nummer 1, rechtsaf voetpad ingaan. Dit volgen tot aan een plas. Hier rechtsaf langs de plas gaan en daarna over een bruggetje. Asfaltweg oversteken, linksaf en dan weer rechtsaf voetpad. Dit voetpad volgen dat weer langs een plas loopt. Aan het einde links pad omhoog naar de dijk. Dijk oversteken en naar beneden rechtdoor uiterwaard in. De rondwandeling begint hier.

Rondwandeling langs de oude Rijnstrangen

Vóór de brug in de weg rechtsaf. Dit pad gaat iets verder weg over een zomerdijk lopen. Dit steeds volgen totdat het pad weer naar de dijk loopt. Net voor de dijk linksaf door hek, Staatsbosbeheer terreintje op. Dit komt langs een sluisje uit op weg, hier rechtsaf de dijk op. Hier linksaf, fietspad volgen. Bij bomen na het weiland linksaf pad in bij houten hek met Berghoofdse Veerweg. Rechtdoor lopen tot trekpuntje. Hier lag vroeger het veer over de Rijnstrang, die bevaren

Om te lopen

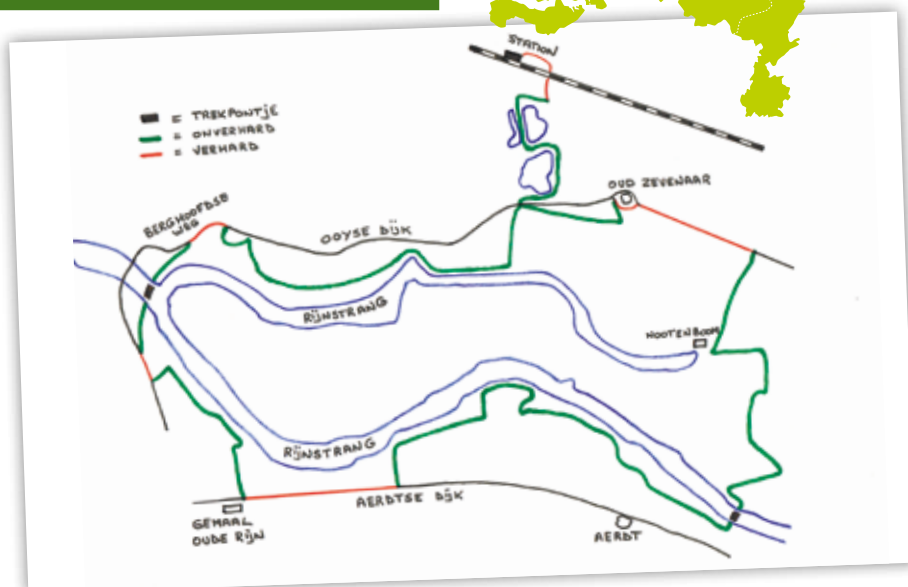
De rondwandeling is 14 kilometer lang. Met de aanlooproute vanaf het station kom je heen en weer op rond de 17 kilometer. Door de aard van het terrein voelt de afstand langer aan. Zevenaar is goed te bereiken per openbaar vervoer. Bij de parochiekerk in Oud Zevenaar is horeca café De Kroon, maandag gesloten. Op zondagen in het seizoen kan er bij boerderij 'De Nooteboom' wat gedronken worden. De tuinen van de boerderij kunnen tegen betaling ook bezichtigd worden. Voor het overige zijn er geen horecamogelijkheden, afgezien van het begin- en eindpunt in Zevenaar. Met honden is het niet mogelijk om de route te lopen.

Trekpuntje over oude Rijnstrang bij Berg-hoofdse weg kost kracht

werd, voordat het Pannerdensch kanaal deze functie heeft overgenomen. Aan de overkant bij de weg is een informatiebord met de geschiedenis. Na de overtocht met het trekpuntje de asfaltweg vervolgen tot er een smal pad naar links komt en je de uiterwaard weer ingaat. Dit pad volgen, soms door een rivierbos, soms langs een akker en aan het eind langs een watergang tot bij het oude gemaal op de Deukerdijk. Hier linksaf, de dijk volgen (NB er loopt ook een route richting Pannerden aan de overkant van de dijk langs het vervolg van de watergang).

Vorbij het Dijkmagazijn linksaf de uiterwaard in (langs een ooievaarsnest), dit is de Eendepoelsche Buitenpolder. Deze is van 1 november tot 1 maart niet toegankelijk. De zomerdijk blijven volgen naar rechts, over diverse opstapjes. Na een paar honderd meter linksaf. Bij een rij hoge populieren rechtsaf, pad onder de bomen. Aan het eind rechtsaf en

dan weer linksaf door de weilanden en weer naar een zomerkade toe. Op de zomerkade linksaf naar het trekpuntje. Aan de overkant linksaf. 150 meter verder rechtsaf langs een watergang, is nog al smal. Bij een oud afwateringssluise enkele tientallen meters naar links lopen en daarna rechtsaf een wei door naar de hoge dijk, van de voormalige Lijmerse Overlaat. Op de dijk linksaf en na 250 meter linksaf de dijk af, naar de boerderij 'De Nooteboom'. Bij de Nooteboom rechtsaf de oude Zevenaarse

dijk (is een gewone half verharde weg) op. Aan het eind linksaf de dijk op. Bij de oude Zevenaarse parochiekerk linksaf het 'Olde Processiepad' nemen. Aan het eind weer linksaf de dijk op. Kort hierna linksaf de dijk af en meteen weer rechtsaf graspad door de uiterwaarden. Dit pad komt aan het eind uit op een weg, hier rechtsaf de dijk op. Hiermee is de rondwandeling voltooid en kan de wandelaar nu omgekeerd de aanlooproute naar het station Zevenaar nemen.

Over een mooi zomerdijkje

Wat wil je nog meer?

Enkele jaren geleden kwam ik al fietsend in het oosten van Nederland, niet wetend, mijn eerste Toeristisch Overstappunt (TOP) tegen. Een gazen kegel gevuld met natuursteen, een bankje, een paar informatie borden over de wandel- en fietsroutes in de omgeving en een vuilnisbak. Dat alles bij een café met een tiental vrije parkeerplaatsen en een bushalte. Een paar jaar later, bij het ontwerp van het globale Wandelroutenetwerk voor de provincie Utrecht, een tweede kennismaking. Een provinciale eis was dat de TOP's, Poorten en Groene Entrees opgenomen moesten worden in het wandelnetwerk. Allemaal belangrijke "startpunten" voor wandelen en fietsen zo werd mij verteld.

De derde kennismaking was een jaar geleden bij de opening van een wandelroute in Heenvliet. De daar aanwezige TOP-realiseerder vertelde mij dat er in de afgelopen paar jaar in Zuid-Holland en West-Utrecht al 26 TOP's gebouwd waren en er jaarlijks tientallen bij komen. Booming TOP business. Opdrachtgevers zijn veelal gemeenten die het toerisme lokaal willen stimuleren, soms opgepord door een horecaondernemer. TOP's in Zuid-Holland kunnen beter voor de wandelaar. In Zuid-Holland is de kegel van de zandgrond vervangen door een meer regio-eigen 5,5 m hoge groene stalen riethalm als blikvanger. De all-in prijs van een TOP is ca. € 38.000,- inclusief promotie en een website. Zie ook www.toproutenetwerk.nl. De provincie Zuid-Holland subsidieert de TOP voor 50% en er is voor 2013 geld aanwezig voor 20 TOP's. Doel is om buiten recreatie en bewegen te stimuleren en de ontsluiting van het platteland. Een subsidie voorwaarde is dat de TOP's en de wandel- en fietsroutenetwerken elkaar moeten versterken. Daarmee (en eerlijk gezegd ook vanwege het gemeenschapsgeld) werd deze schrijver wakker. Snel werden enkele TOP's onderzocht op de aanwezige wandelroutes (er moet minimaal één gemarkeerde wandel- en fietsroute bij een TOP zijn). Het wandelroute resultaat viel wat tegen. Soms een te lange route, te veel verhard, onvoldoende verwijzing naar het startpunt, overvaren met een (seizoens) pont om bij de route te komen en meer van deze onaangenaamheden. Kortom meer aandacht vanuit de wandel(belangen) sector voor de TOP's in de ontwerpfase leveren, indien de mogelijkheden er zijn, betere en meer wandelmogelijkheden op.

Toeristische Overstappunten

Wandelbelangenbehartiging, als TOP activiteit! Het stimuleren van wandelen in een landschappelijk aantrekkelijke omgeving van uit een startpunt met horeca, gemakkelijk bereikbaar met de auto en bedoeld voor bezoekers van buiten de regio.

TeVoet adviseert

Ons aanbod om te adviseren op wandelgebied bij nieuwe TOP's (t.a.v. bestaande routes en bij het ontwerp van- en de hulp bij de realisatie van nieuwe wandelroutes), werd dan ook verwelkomd. Bij de nieuwe routes zorgen wij dat die passen in het provinciale Wandelrouteplan waardoor de wandelroutes subsidiabel zijn. In 2013 worden de gemarkeerde wandelroutes van de 26 bestaande TOP's door ons gecontroleerd op kwaliteit en aantal. Onze insteek is de aanwezigheid van twee kwalitatief goede rondwandelingen per TOP, één van ca. 5 km en één van ca. 15 km, rekening houdend met het type wandelaar. Ons rapport wordt ongevraagd gepresenteerd aan de subsidiegever (de provincie) en de eigenaar van de TOP's (de gemeenten). Overigens moet worden opgemerkt dat alle gemarkeerde en niet gemarkeerde wandel- en fietsroutes op de eerder genoemde website staan zodat een voorbereiding thuis, om via een TOP een regio te gaan verkennen, uitstekend mogelijk is. Rest mij niets anders dan u een TOP-dag toe te wensen.

TOP wegwijzer

Ommetjes in Midden-Delfland

Ter gelegenheid van het 35-jarig jubileum van de Vereniging Midden-Delfland werden 40 “ommetjes” gepresenteerd. TeVoet ging op verkenning.

De Dikke van Dale omschrijft een ommetje als een korte wandeling. Een ommetje is gemiddeld zo'n 5 km lang en wordt veelal gelopen in de eigen omgeving. Beschreven ommetjes zijn een betrekkelijk nieuw verschijnsel in de wandelwereld. Sinds Landschapsbeheer Nederland in 2007 een heuse ommetjesprijsvraag uitschreef, zien we ze in allerlei regio's verschijnen.

Jubileum

Op 22 september 2012 vierde de Vereniging Midden-Delfland haar 35-jarig jubileum met een openbare picknick in de Zouteveense polder. Bij die gelegenheid werd er ook een nieuw product van de vereniging gepresenteerd: de '40 ommetjes in Midden-Delfland'. De routes zijn uitgezet door TeVoet-lid Eef Boeve. Vooral voor de (Rand)stedeling zijn ommetjes van groot belang. In de inleiding op de kaart wordt de lof gezongen van het gebied: "Overall is de stad (lees: Delft) dichtbij, maar toch is Midden-Delfland een prachtig weidegebied met smalle polderweggetjes, omzoomd door fraai begroeide bermen [...] Een ideale omgeving om te genieten van cultuur en natuur." De routes variëren in lengte van 2,5 tot 8 km.

Kaart en website

De overzichtskaart met alle routes is gratis verkrijgbaar en tevens als pdf-bestand te downloaden op de website van Vereniging Midden-Delfland. Op de achterzijde van de kaart staat van elke route een korte omschrijving. Daarnaast is van (bijna) elke route afzonderlijk een beschrijving te downloaden op A4-formaat, aangevuld met een kaartje in kleur en informatie over de bereikbaarheid per openbaar vervoer. De routes zijn niet gemarkeerd in het veld. Via de overzichtskaart zijn ook gemakkelijk verschillende ommetjes te combineren tot een langere route.

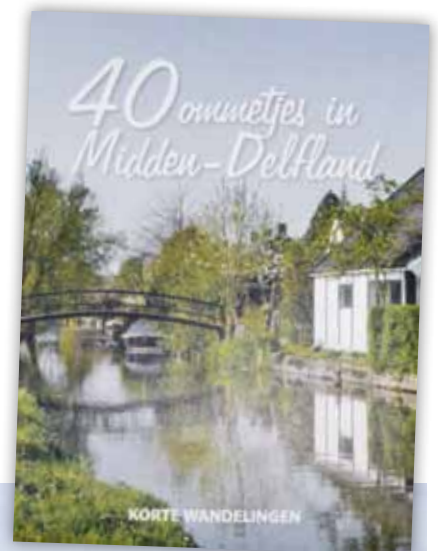
Voddijkpad

Op een zonnige zondagmiddag start ik in Schipluiden de Dorp-route (8 km). Een route door het open gebied van Midden-Delfland. Centraal in de route staat het Voddijkpad, een (onverhard) oud kerkenpad. Het pad is gemarkeerd met groene pijlen en leidt via planken bruggetjes, overstapjes en klaphekjes door de weilanden. De wandeling gaat door het weidevogelgebied Klaas Engelbrechtspolder. Vervolgens langs de Woudseweg en over de (gras)kaden van de Monsterwetering en de Zijde. Voor een "ommetje" verrassend veel onverhard. Stevig schoeisel aanbevolen!

De ommetjeskaart

Om te lopen

Op de website www.middendelflandvereniging.nl zijn zowel de overzichtskaart als de afzonderlijke routebeschrijvingen te downloaden. Check wel even of de openbaar vervoer informatie nog actueel is.

Schokland, eiland op het droge

In de reeks cultuurhistorische routes in Nederland is onlangs het deel 'Schokland, een cultuurhistorische wandeling' verschenen. Aan de hand van dit rijk geïllustreerde boekje maakt de wandelaar op een actieve manier kennis met de bijzondere geschiedenis van dit voormalige eiland in de Zuiderzee.

Water

Als eerste gebied in Nederland kreeg Schokland de werelderfgoedstatus vanwege de eeuwenlange strijd tegen het water en leven met het water. Tijdens de wandeling maak je hiermee volop kennis. Startend bij het museum op de Middelbuurt van het voormalige dorp Ens staan we op de terp, beschermd met een houten palissade tegen de golfslag van de toenmalige Zuiderzee en kijken we uit op de rede van Schokland. Angst voor de verwoestende kracht van het water, maar water ook als verbindingsweg met het vaste land en inkomstenbron voor vissers en zeevaarders op de handelsvloot tussen de Hanzesteden. Na de drooglegging veranderde de rede in akkerland waar in het voorjaar als donkere vlekken in het landschap de contouren van nog oudere dijkes en terpen zichtbaar werden. Om het snelle inklinken van Schokland tegen te gaan is aan de oostkant de grondwaterstand

omhoog gebracht en dient een plasdrasgebied als overgangszone tussen Schokland en het agrarische land. De dijkes en terpen zijn in dit gebied gereconstrueerd en mogen deels worden belopen, waardoor je kunt kiezen voor het schelpenpad langs terp De Zuidert naar de Zuidpunt of de grasdijken.

Noord- en Zuidpunt

Twee wegen verdelen Schokland in drie stukken. Op de Noordpunt, het laagste deel van Schokland, bevindt zich de terp van wat nu Oud-Emmeloord heet. Een reconstructie van de haven en twee gebouwen, de lichtwachterswoning uit 1900 en het misthoorngebouw zijn hier zichtbare herinneringen. Tot 1942 hebben hier nog mensen gewoond. Op het zuidelijke deel vind je de meest zichtbare overblijfselen, niet alleen de al genoemde terpen, maar op een oud rivierduin op de Zuidpunt ook de kerkruïne en vuurtorenplaat. Na de ontruiming

in 1859 woonden er tot 1923 nog de gezinnen van de vuurtorenwachter in eenzaamheid. Bij zware storm kraakte het onbeschutte huis in al zijn voegen, losgeraakte doodskisten en beenderen van de begraafplaats dreven in het water en bonkten tegen het beschermende houten paalwerk, dus is het niet verwonderlijk dat twee broers Van Eerde geestesziek het eiland hebben verlaten. Alleen in dit deel vinden op de ruim twee meter dikke laag zware zeelei, die het onderliggende veen indrukt, akkerbouw. Door het verschil in veendikte ontstaat er langzamerhand een golvend landschap, dat ook nog natter

Noordpunt

Om te lopen

1. Daan Lavies, Schokland. Een cultuurhistorische wandeling, Utrecht. ISBN 978 94 6148 019 4. Prijs € 9,95, Geschiedenis van Schokland, toelichting bij de kijkpunten tijdens de wandeling van 10 km, een routebeschrijving en topografische kaart met ingetekende route. Te koop bij het museum.
2. Rondje Schokland ...maar dan anders. Gratis folder van het Flevolandschap met informatieve routebeschrijving en kaartje. Een groot deel van de route gaat onverhard langs de rand van het eiland, over weiland en dijkjes. Lengte 12 km. Verkrijgbaar bij het bezoekerscentrum Gesteentetuin en te downloaden vanaf www.flevo-landschap.nl Kijk bij wandel- en fietsroutes. Voor openingstijden: zie de website.
3. LAW 1-2 Pionierspad, kaart 8. De route loopt van Noord- naar Zuidpunt over het eiland.
4. Speurtocht Archeoroute prehistorie 2,5 km en Schokkers 1,5 km. € 2 . Te koop bij museum en bezoekerscentrum.
5. Wandel-/fietsroute over het voormalige Schokland. Eenvoudig A4-blad met kaartje en achtergrondinformatie. Lengte 10 km. Prijs € 0,50. Te koop bij het museum.

door: Jan Frederik Lubbers

Schokkerbos

wordt, waardoor aan de kant van De Zuidert al veel akkerland vervangen wordt door gras. Vanaf de Zuidpunt verandert het schelpenpad in een betonpad, maar als wandelaar kun je over het soms modderige kavelpad of via het betonpad door de bosrand naar de Schokkerringweg lopen.

Gesteentetuin

Als je over de weg bent en op het eiland wilt blijven, ga je rechtdoor verder over het kavelpad, waarbij je na ongeveer 1200 meter dalend via een smal bospaadje richting Gesteentetuin kunt gaan, maar je kunt ook de geasfalteerde Keileemweg door het bos volgen. Links van het bos kun je ook onverhard, al valt dat laatste in de zomermaanden door de hoge begroeiing niet mee. Het middenstuk lijkt leeg. "Maar verkijk je er niet op", zegt Jos Huijzer van het Flevolandschap, "hier zit de geschiedenis in de bodem." Zo'n 150.000 jaar geleden is als eindmorene een brede strook keileem met zwerfstenen afgezet. Die glaciële afzetting uit het Saalien, de voorlaatste ijstijd, toont zich vooral in het afgesloten geologische reservaat Van der Lijn in het Urkerbos, 12 km westwaarts. "In het Schokkerbos bij bezoekers-

Wandelen naar de Zuidpunt

centrum Gesteentetuin hebben we het verhaal van de stenen als een reis door de tijd echter voor ieder zichtbaar gemaakt." Op het eiland is deze keileemopduiking nog steeds als een lichte verhoging zichtbaar. Na de ijstijd is de laag bedekt geraakt met zand, niet voor niets noemden de Schokkers dit het zand. In de prehistorie, zo'n 6000 jaar geleden, was deze plek al geliefd bij jagers. De rivier de Vecht stroomde langs de rand van de zandrug en zorgde voor zoet water en transportmogelijkheden en op de hogere gronden werd later zelfs landbouw uitgeoefend. Kavel P14, zoals dit land in de polder heet, leverde dan ook een schat aan prehistorische vondsten op, die voor zover ze nog in de bodem zitten door de natte randzone worden geconserveerd. Jos Huijzer: "Dit verhaal hebben we vanuit het bezoekerscentrum als Archeoroute voor de jeugd met grote panelen en een vragenblad met routekaart verduidelijkt. Vanuit het museum loopt op dezelfde wijze een route met het verhaal van de Schokkers."

Onverhard

Kon je vroeger alleen langs de rand over het fietspad lopen, dankzij de Archeoroute hebben wandelaars weer meer

mogelijkheden om onverhard dwars over te steken. De laatste tien jaar is er al veel veranderd. Je kunt dwars over het zuidelijke deel, dankzij de hydrologische zone kun je bij de haven van Oud-Emmeloord en ten zuiden van het museum over de grasdijken en zelfs met een grote boog onverhard om het rivierduin van de Zuidpunt. Op die manier krijg je een andere kijk op het eiland. Door aankoop van gronden aan de noordkant van het bos loop je via een kronkelig pad in het bos over weiland naar de Keileemweg of Oud-Emmeloordweg. "En dankzij de Archeoroute vanuit de Gesteentetuin kun je in het middenstuk, bij de keileemopduiking, op twee plaatsen dwars over. Er loopt zelfs een smal geheimzinnig paadje door het bos dat nu een officiële verbinding tussen het eiland en de parkeerplaats aan de Keileemweg vormt," vertelt Jos.

Verdwalen op dit vijf kilometer lange eiland is niet mogelijk, maar wie een kaartje mee wil hebben kan terecht in het museum op de Middelbuurt of het bezoekerscentrum in het bos. Met "Schokland, een cultuurhistorische wandeling" heb je voor minder dan tien euro ook nog een uitgebreide gids in handen.

LOPEND VUUR

ROUTE

LAW14 (in aanleg):

Radboudpad

Schaapskudde in de Strubben

In verschillende nummers van Lopend Vuur besteden we aandacht aan de nieuwe wandelroute Het Radboudpad. In dit nummer het deel Schipborg naar Veendam, in aansluiting op de route van Een naar Schipborg, welke in het vorige nummer van Lopend Vuur verscheen. De route gaat over een stukje Hondsrug, daalt na het dorp Annen af naar de Hunze-rivier en doorloopt dan de Veenkoloniën, met inbegrip van de bebouwde kom van Veendam.

Na de brug over de Drentsche Aa rechtsaf (richting ZO) en 500 m verder rechtsaf Borgweg.

- Links van deze weg veel reliëf in de vorm van rivierduinen, rechts uitzicht over het dal van de Drentsche Aa, te-

genover een P de hoogste duintop, de Kymmelsberg (via een pad te bestijgen), er gaat vanaf de P ook nog een paadje naar de rivierbedding.

- Na 500 m rechtsaf de Schapendrift, zandweg met fietspad en 500 m verder linksaf over voetpad het bos in. Op kruising met bosweg linksaf en even verder rechtsaf voetpad. Na 100 m linksaf zandweg, tussen bebouwing en asfaltweg oversteken. (2,3 km)

De route gaat nu over het voormalig schietterrein De Strubben, verderop is dit veranderd in een meer open bos- en heide gebied, vroeger was hier een galgenberg.

- Volg een voetspoor dat naar rechts afbuigt langs een hoger gelegen bos-

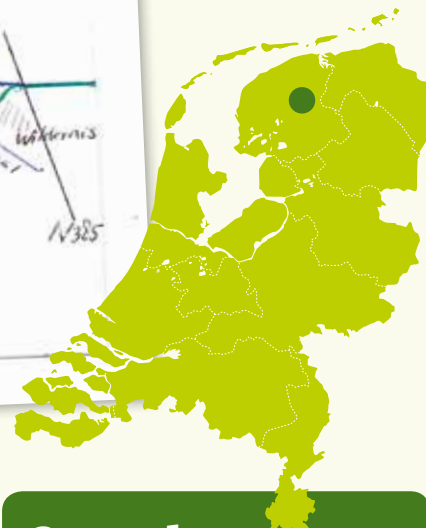
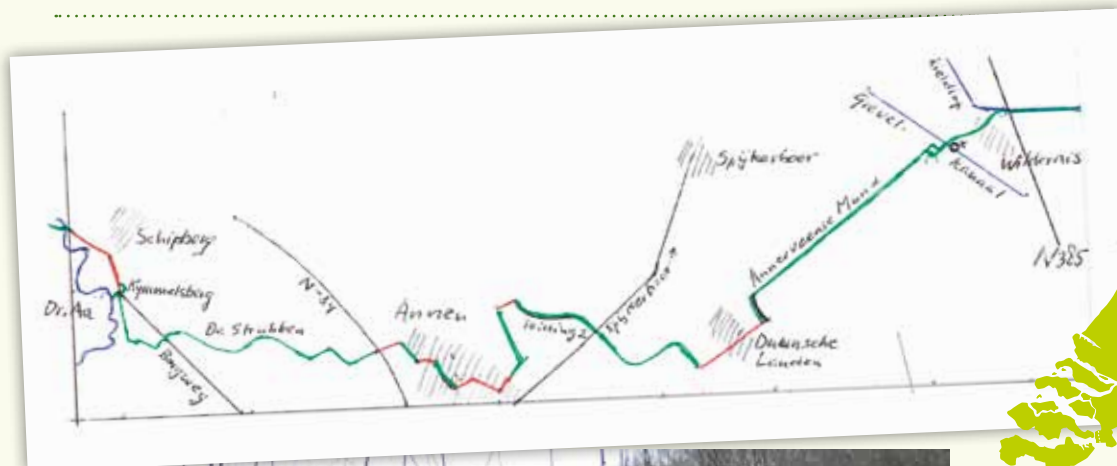
wal, wordt zandweg (richting ZO ten O), gaat langs een hunebed, 200 m verder linksaf langs een achter bosjes gelegen plas. De route komt uit in het open gebied en volg het pad rechtsaf door het intacte bos naar zandweg met fietspad linksaf. Op driesprong rechtsaf, op viersprong rechtdoor.

- Links een open plek en rechts verscholen in het bos een hunebed.
- Tunnel onderdoor en verder langs de Schipborgerweg. (2,0 km)

Voor de route door Annen kiezen tussen de verkeersweg door het dorp of door een aantal woonwijken.

- In het eerste geval rechtdoor langs de Schipborgerweg, op T – kruising rechtsaf, op rotonde rechtdoor en de Zuidlaarderderweg aflopen (langs supermarkt en bakkerij met koffie) tot Markeweg, met op een hoek de Rabobank.
- In het tweede geval, 250 m na de tunnel rechtsaf over voet/fietspad. Na 300 meter over smal voetpaadje linksaf, komt uit op Westerveld, gevolgd door In het Veld, rechtsaf Ronkelskamp, linksaf op Voetackers.

Om te lopen

De beschreven wandeling is ongeveer 20 km lang.

De groene lijnen op het kaartje geven de onverharde route weer, verhard is met rood aangegeven. Openbaar vervoer naar Schipborg is lastig, het beste is doorlopen vanaf de Q liner halte bij Zuidlaren. Veendam is goed te bereiken per openbaar vervoer, sinds vorig jaar ook per trein. Raadpleeg de ov site www.9292ov.nl voor je reis.

Brug in Borgerswold

Na 200 m rechtsaf over voetpad door plantsoenstrook. Aan het einde linksaf Kruisakkers, wordt Markeweg.

- Komt uit op Zuidlaarderweg, rechtsaf en even verder linksaf De Wolden, na 300 meter linksaf Wilgendijk. Aan het einde rechtdoor zandweg, na 300 m bocht naar links, komt uit op asfalt Nije Dijk, rechtsaf. (3,6 km)

Op de route tussen de Hondsrug en de plaats Veendam lopen we over de taluds langs een aantal waterlopen, namelijk Leiding-2, de Annerveense Mond en het recent aangelegde kanaal tussen het Kieldiep en Veendam (bedoeld voor een directe verbinding met het Zuidlaardermeer). Het alternatief is de verharde verkeersweg tussen Annen en Veendam.

- Voor de brug over de leiding-2 rechtsaf over het talud langs dit water. Na 1200 meter op kruispunt met asfalt rechtdoor met het water links. Er komen nog twee bochten en dan na 1,5 km linksaf, op kruising rechtdoor over fietspad door de Duunsche Landen (gebiedje met intact gebleven bulten, een waterwingebied, links en rechts van

het fietspad zijn wandel- en fietspaden ten behoeve van de recreatie) zie het infopaneel. Na de brug over de Hunze-rivier linksaf en het fietspad volgen, de weg door Nieuw-Annerveen kruisen en dan verder langs de Annerveense Mond (zandweg met los fietspad). Op kruising met Polderweg rechtdoor bij het water (van het Grevelingenkanaal), rechtsaf en even verder linksaf over smalle brug en rechtsaf naar het kerkgebouw van Annerveense Kanaal. (6,6 km)

Juist voor de kerk linksaf over grasweg en na 40 m een afstapje.

Hier treedt de wandelaar over de Drentsch-Groningse grens en tevens over de grens tussen de buurgemeenten Aa en Hunze en Hoogezand /Sappermeer. Een halve km verder stapt hij de gemeente Veendam binnen.

- Na het afstapje door een stukje wildernis: rechtdoor over een voetspoor, na sloot linksaf en over grasweg langs bosjes naar verkeersweg Kielsterachterweg, deze oversteken en voor de brug in de weg rechtsaf over dijk langs

kanaal richting Veendam. Er komt een sluis en dan een bocht naar links in het kanaal bij de weg naar Borger Compagnie. Na de bocht rechtdoor en linksaf, brug over en direct scherp rechtsaf over zandweg tot de zeilplas. Hier rechtsaf en over gravel, vlonder en voet /fietssporen voortdurend het water aan de rechterhand. Na een bocht linksaf het voetspoor naar rechts omhoog volgen voor een uitzicht over de zeilplas en de fraaie bebouwing in de verte. Volg dan het voetpad op de hoogte naar de hoge brug in de Woortmanslaan, de P ligt hier zichtbaar dichtbij, ook een bushalte is hier aanwezig. (4,8 km)

Zicht op waterpartij aan het einde van de wandeling

Wandelroutenetwerk Walcheren

biedt wandelaar nu mooie routes

Tot voor een aantal jaren dacht je bij Walcheren in Zeeland niet direct aan wandelen. Daar kwam verandering in toen een aantal paden langs watergangen waren gerealiseerd. Deze routes zijn nu opgenomen in een wandelroutenetwerk, zodat er veel wandelmogelijkheden zijn ontstaan. TeVoet kijkt dan uiteraard naar wandelmogelijkheden, op onverhard terrein, of op paden die alleen voor wandelaars zijn bestemd. Het wandelroutenetwerk is nog steeds niet helemaal af, in december 2012 was er net weer een nieuwe trekpuntverbinding bijgekomen. De markering hiervoor moest nog worden aangepast. Het LAW 5-1 Deltapad gaat in de toekomst ook gebruik maken van de verbeterde wandelmogelijkheden, zodat er meer onverhard en op exclusief terrein voor de wandelaar kan worden gewandeld. In dit nummer een wandeling door het hart van Walcheren.

Route door het hart van Walcheren

Op een (schaarse) mooie wandeldag in december 2012 liep TeVoet een route door het hart van Walcheren met een mooi onverhard gedeelte. Een deel van de onverharde delen loopt langs oude watergangen, een route die in een vorig nummer al door Harry Benschop is beschreven. Daarnaast zijn er gelukkig diverse agrarische bedrijven, die wan-

delaars nu over hun terrein laten lopen. Veel agrarische bedrijven op Walcheren combineren het agrarische bedrijf met een zorg component of met een mini camping. Het bieden van toegang van wandelaars tot het land past hier eerder bij dan bij zuivere agrarische bedrijven.

De gelopen route

De wandeling begon tegenover kaas-

boerderij Pittekerk. Er is daar tegenover een parkeerplaats, mede voor bezoekers aan het landgoed Ter Hooge. Vanuit Middelburg kom je via de Breeweg op deze locatie. We liepen eerst naar het noorden, langs de kaasboerderij richting knooppunt 15, door het weiland. Bij knooppunt 15 kom je bij de Domburgse watergang en via een trekpuntje ga je naar de overkant. Het water was in

december erg laag. Daardoor was langs deze watergang nog goed de eerste grond te zien, waaruit Walcheren uit het water is ontstaan. Een zwarte laag veen. Later is hier een kleilaag op gekomen, waaruit het vruchtbare land is ontstaan, waarop granen kunnen worden geteeld. Je komt een tweede pontje tegen, dat je negeert, het is een pontje dat zorgt voor

een ommetje vanuit Middelburg. Met het derde pontje ga je over en daarna loop je linksaf richting het gehucht Poppendamme. Hier is een zorgboerderij met winkeltje waar je naast honingproducten ook iets kunt drinken. In de wintermaanden alleen op zaterdag open. In de zomermaanden ruimere openingstijden (zie www.imkerijpoppendamme.nl).

Vlak na de imkerij weer linksaf het land in. Je loopt nu langs akkerranden. Mooi zijn de kleine hoogteverschillen in het land te zien. Je ziet dat het land van Walcheren langzaam opgehoogd is door kleiafzetting. Daarna ga je een langer stuk over een rustige weg naar het zuiden, rechts een mooi zicht op het dorp Biggekerke. Waarna je weer een mooi onverhard stuk langs de Biggekerksche Watergang loopt. Weer aangekomen bij het startpunt kan je nog een mooi rondje lopen over het landgoed Ter Hooge.

De route is goed bewegwijzerd met knooppunt paaltjes.

Om te lopen

De gelopen route, exclusief het rondje over het landgoed Ter Hooge is ongeveer 15 kilometer lang. De route is het gehele jaar te lopen. Weilanden kunnen modderig en nat zijn na overvloedige regenval. Goede waterdichte schoenen zijn dan een vereiste. Eenvoudige horeca in Poppendamme. Honden mogen niet mee in verband met loslopend vee. De route is niet aantrekkelijk bij slecht weer, omdat het landschap erg open is. Dan kan je beter het duinlandschap kiezen. Een brochure is gratis te downloaden via de website <http://routes.vwzeeland.nl/nl/vakantie/wandelroutes/256923/wandelnetwerk-walcheren-walcherse-dijken-duinen-en-watergangen/walcheren/zeeland>. Via de website van vw zeeland is voor 5 euro de wandelnetwerk- kaart Walcherse dijken, duinen en watergangen te bestellen.

Landgoed Ter Hooge

Zicht op de toren van Middelburg

Langs de akkerranden

Nieuws uit regio Utrecht

Komt er een wandelknooppunten systeem in Utrecht-West?

Hoog tijd om vooral de leden in Utrecht te vertellen waar TeVoet Utrecht nu in 2013 mee bezig is.

Eerst even terug naar 2011 en 2012. In 2011 is Te Voet Utrecht gevraagd door de wandelcoördinator van de Provincie Utrecht om een bijdrage te leveren aan het verbeteren van het wandelroutenetwerk.

Gevraagd is toen:

1. De mogelijke essentiële verbeteringen concreet in kaart te brengen.
2. De bestaande routes na te lopen op belemmeringen, zoals kapotte hekjes, welig tierend onkruid etc. (Bij de routes

waar geen andere organisatie over waakt).

Eind 2012: alle Utrechtse routes in provinciale GIS

Het eindresultaat van het eerste doel is in 2013: alle bestaande en mogelijke nieuwe wandelroutes/paden staan in het provinciale Geografische Informatie Systeem (GIS). TeVoet leden uit Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland hebben hun kennis van het gebied ingezet en

veel gewandeld en gefietst om dit te bereiken. Ook vrijwilligers van lokale organisaties als De Voetstap (Driebergen) en Landschap Erfgoed Utrecht werkten ijverig met ons mee. Voor een deel van de provincie is ook het tweede doel al gerealiseerd: in kaart brengen van allerlei knelpunten.

Voorjaar 2012: wandelpad spoorbaan Vinkeveen gered

Tussendoor hebben we in voorjaar

succesvol actie gevoerd om een bedreiging voor het wandelen in de omgeving van Vinkeveen te voorkomen: de spoorbaan bij Vinkeveen blijft een wandelpad!

Eind 2014: wandel knooppunten-systeem Utrecht-West?

Dik tevreden zijn we over de resultaten van 2012. Begin 2013 waren we even de weg kwijt. De wandelcoördinator verhuisde naar Groningen. De provincie Utrecht denkt na over nieuwe organisatievormen rond recreatie. Tot onze verrassing werden we al snel gevraagd om een bijdrage bij een project in de Utrechtse Waarden en Venen (Utrecht-West). In dat gebied zijn veel enthousiaste lokale groepen, met namen als Kamerik op de Kaart, Struinen en Vorsen. Met Europese subsidie voor plattelands vernieuwing (Leader) zijn daar de afgelopen jaren veel wandelroutes gerealiseerd. De lokale groepen merkten dat het in stand houden van deze routes niet vanzelf gaat. Voor de Europese subsidie zijn zij verenigd in een zogenaamde "Plaatselijke Groep Leader". In deze groep is in discussie met TeVoet het plan ontstaan om over te gaan naar een wandelknooppunten systeem incl. een digitale wandelknooppuntenrouteplanner, waarmee je zelf je route kan plannen. Verbetering van de kwaliteit van wandelroutes is ook een onderdeel van het projectplan, vooral waar routes lopen over drukke asfaltwegen. Nadrukkelijk zal aan het eind van project de instandhouding van de routes, het beheer en onderhoud, goed georganiseerd moeten zijn net als bij de LAW's: elke route zijn eigen club vrijwilligers van TeVoet, Struinen en Vorsen, Kamerik op de Kaart etc. Dit alles te realiseren per eind 2014, want dan houdt de Leadersubsidie op. Voor wie graag een route wil adopteren in Utrecht-West: geef je alvast op bij utrecht@tevoet.nl.

TeVoet en windmolens...

Op het eerste gezicht heeft TeVoet niets te maken met windmolens in het algemeen en langs wandelroutes in het bijzonder. TeVoet komt op voor het onverharde pad en zet zich in voor de belangen van de wandelaar wanneer het bijvoorbeeld afsluitingen van routes betreft of andere narigheden die het wandelen beperken of zelfs onmogelijk maken. Dat weten we, als leden van TeVoet allemaal. Windmolens kwamen tot nu in het stuk niet voor.

Notitie "Windstreek"

Totdat de Provincie Fryslân met de notitie "Windstreek" kwam dat zou moeten voorzien in de aanleg van drie grootschalige windturbineparken". Bij Heerenveen is één zo'n "park" gepland en de twee andere bij de Afsluitdijk (110 stuks) in het IJsselmeer en een "park" in de driehoek Makkum, Harlingen, Bolsward (88 stuks).

Voor het laatste "park" zal de wandelaar raken omdat er verschillende lange en kortere routes door het gebied lopen en we rekening moeten houden met turbines van plm. 180 tot 200 meter hoog. We kunnen, wanneer deze plannen door zouden gaan, wel spreken van het industrialiseren van de open

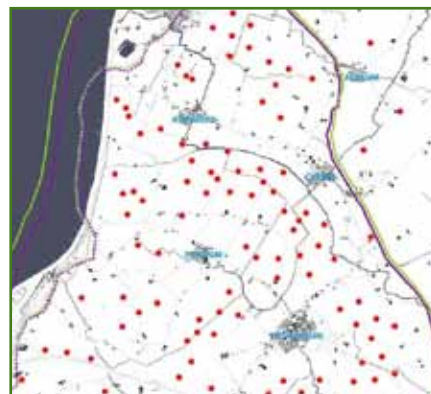

Afbeelding opstelling windturbines

ruimte dat dit gebied zo aantrekkelijk maakt om in te wandelen en dat er voor heeft gezorgd dat Fryslân in 2011 tot mooiste provincie van Nederland werd uitgeroepen. Als wandelaar moet men er rekening mee houden dat, wanneer deze plannen doorgaan, men nooit meer kan genieten van de stilte in dit gebied, er altijd slagschaduw zal zijn en dat de veel geroemde vergezichten tot het verleden zullen horen.

Verzet aangetekend

Dit is dan ook de reden, dat ik uit naam van TeVoet, verzet heb aangetekend bij de provincie en daar was TeVoet niet alleen in. De Provincie had gerekend op enige tientallen protesten, maar het werden er uiteindelijk meer dan twaalfhonderd plus meer dan 2000 ondertekenaars van de petitie tegen deze veel te grootschalige plannen. In februari jongstleden zouden de hoorzittingen worden gehouden, maar gezien het aantal protesten en de verscheidenheid van protesterenden, heeft de provincie dit uitgesteld om zich te beraden. Wordt vervolgd zullen we maar zeggen.

Overzichtskaart Marneslenk met windmolens

Nieuwjaarswandeling 2013

Zondag 13 januari verzamelde zich een recordaantal van 30 deelnemers in Oudewater voor de traditionele Nieuwjaarswandeling van TeVoet. De route ging door het polderlandschap van de Lopikerwaard. En ter afsluiting: de al even traditionele Nieuwjaarsborrel.

Zon

Die hoge opkomst had ongetwijfeld te maken met het stralend zonnige winterweer. Wie zou denken dat het weidse polderland een dag later al onder de sneeuw zou liggen! Peter Both had een mooie route van ca. 15 km. uitgezet over grotendeels onverharde paden. Deze moest op het laatste moment nog iets worden aangepast in verband met de (te) natte weilanden in de Lopikerwaard. Zo kwam het dat we met auto's naar de Damweg werden vervoerd om daar de wandeling te starten. Over graskades ging het richting Polsbroek. Koffiepauze werd gehouden bij Res-

taurant 'De Kwakel' in Polsbroekerdam, ook bekend als schaatscafé. Langs weer andere graskades keerden wij terug naar Oudewater. Onderweg passeerden we een uitkijktoren. Verschillende deelnemers maakten van de gelegenheid gebruik om het landschap van een geheel andere kant te bekijken!

Pieterspad

Het hart van de route werd gevormd door het nieuwe Pieterspad, een 1,2 km lang boerenlandpad over het land van melkveehouder Pieter Bogaard. Aan hem heeft pad zijn naam te danken. Het pad werd op 4 juli 2012 officieel

Uitkijktoren Noordzijdse kade

geopend door de burgemeesters van Lopik en Oudewater. Het loopt van de Noordzijdseweg tot de Achterkade Noordzijde, en sluit aan op een bestaand wandelpad, de Hoenkoopse achterkade.

Om te lopen

Voor degenen die er niet bij konden zijn: op bijgaand kaartje is de route ingetekend. Oudewater is bereikbaar met buslijn 107 vanuit Gouda of Utrecht (2 x per uur, 's zondags 1 x per uur). Restaurant 'De Kwakel' is geopend woensdag t/m zondag v.a. 10.00 uur. Het bezoekerscentrum Albrona De Utrechtse Waarden is geopend van 1 april tot 1 oktober, woensdag t/m vrijdag van 9.00 tot 16.00 uur.

Borrel

De wandeling werd afgesloten met een borrel bij hotel-restaurant Albrona in Oudewater, dat gerund wordt door mensen met een verstandelijke beperking. Daar werd een toast uitgebracht op het nieuwe wandeljaar 2013. Maar ook werd vooruitgeblikt op het jubileumjaar 2014!

Dan wordt herdacht dat TeVoet 20 jaar geleden werd opgericht. De aanwezigen werden opgeroepen om met ideeën te komen om dit op gepaste wijze met de leden te vieren.

De foto's zijn van Frans Meijdam, Marcel Steenberg en Marijke van Steenis.

De deelnemers gezien vanaf de uitkijktoren

Barrièrewerking van lijninfrastructuur en Recreatieve stad-landverbindingen

Twee CROW publicaties die in 2011 verschenen. Wandelnet heeft beide publicaties ter beschikking gesteld aan de bij Wandelnet aangesloten vereniging TeVoet, zodat wij deze kunnen gebruiken bij de belangenbehartiging van wandelaars.

CROW is het nationale kennisplatform voor infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte. De beide publicaties zullen hopelijk hun weg vinden naar gemeentes en provincies. Daardoor wordt het voor TeVoet gemakkelijker gemaakt om uit te leggen waarom een (recreatieve-)verbinding niet aantrekkelijk is of meer wordt voor de wandelaar bij infrastructurele wijzigingen.

Kwaliteit van de stad-landverbinding
Het CROW definieert de kwaliteit van

een stad-landverbinding door een kwalificatie van het stadcentrum, de stadrandzone en het buitengebied. Door

middel van een schijf van vier worden deze items gekarakteriseerd en wordt o.a. de mate van doordringbaarheid en daarmee ook de aantrekkelijkheid voor de wandelaar bepaald.

De twee publicaties bevatten veel voorbeelden uit de Nederlandse praktijk van barrières en oplossingen. Bij de oplossingen worden goedkopere oplossingen dan grote tunnels of grote bruggen aangedragen om een barrière voor de wandelaar te slechten.

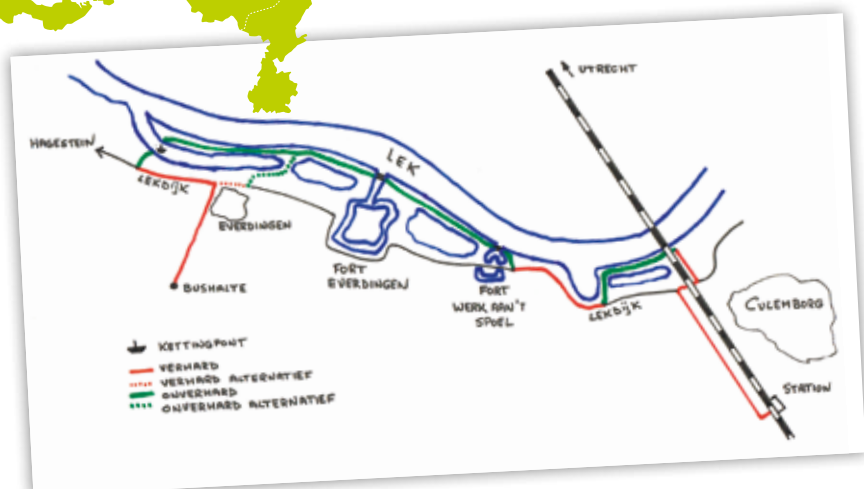
De regio's van TeVoet kunnen de publicaties ter inzage krijgen via het landelijke bestuur van TeVoet

Nieuwe pont in de Goilbedingerwaard

De nieuw aangelegde of opgeleverde trekpont maakt een wandeling langs de Lek aantrekkelijker.

Info www.hollandsewaterlinie.nl, www.9292.nl, www.liniepont.nl, www.utrechtslandschap.nl

Vanaf station Culemborg neem je de achteruitgang bij spoor 2 en loop je rechtsaf langs het spoor in noordelijke richting, tot aan de Lekdijk. Sla voor of bij de dijk rechtsaf, onder het spoor door en ga gelijk linksaf over het Brugmanpad langs de rand van Culemborg door grienden en tussen wilgen door. Langs de spoordijk naar de oevers van de Lek. Kijk stroomopwaarts naar het veer en de oeverlanden aan de overzijde en kom nog eens terug om daar ook te wandelen. Bij de Lek aangekomen linksaf onder de brug door en wandel door de uiterwaarden naar de Lekdijk. Lopend

op de drukke Lekdijk heb je ruim zicht op de omgeving met onder de bomen aan de linkerkant een betonnen groepschuilplaats (Nieuwe Hollandse Waterlinie, NHW). In de verte staat midden in het weiland een poortje of kogelvang, het restant van een verdwenen schietbaan. Sla bij het westelijker gelegen Werk aan het Spoel onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) rechtsaf de Goilbedingerwaarden in.

De uiterwaarden vormen een toevluchtsoord voor zowel trekvogels als overwinteraars (kijker meenemen). Bij de Lek gaan we weer naar links en over de brug over het inlaat kanaal en verder langs de oever van de rivier. Met even later een natuurplas met restanten van de NHW die als krenten in de natuur zijn opgenomen. De hoge bomen verbergen Fort Everdingen, dat ook een inlaat kanaal heeft gehad, de brug ligt er nog maar het kanaal is droog. Hier kun je als de Liniepont vaart ook oversteken naar Fort Honswijk dat aan de overzijde de afsluiting van de Lek regelde. Volg het zwerf- of struinpad door de uiterwaarden verder naar het westen, nog wel een beetje kaal maar met ruim

zicht en neem het eerste pad naar links om zonder pont de Lekdijk te bereiken, op de dijk ga je dan rechtsaf naar Everdingen. Of maak de wandeling aantrekkelijker door rechtdoor te lopen en later de trekpont over de slenk of rivierarm te nemen. De pont is er na wat verwickelingen in de zomer van 2012 geplaatst of te watergelaten. Het is een eenvoudige kettingpont voor voetgangers die met een winch overgehaald kan worden. De pont wordt bij hoogwater verwijderd. Hoogwater maakt ook delen van deze wandeling onbegaanbaar.

Heb je de trekpont genomen dan ga je op de Lekdijk linksaf in de richting van het dorp Everdingen. De bus naar Culemborg of Vianen vertrekt van de halte De Hommel, deze halte ligt ongeveer een kilometer ten zuiden van Everdingen. Een alternatieve mogelijkheid is om vanaf de pont rechtsaf de dijk op te gaan en door te lopen naar Hagestein, waar de zelfde bus komt naar Culemborg of Vianen. Horeca is in het Werk aan het Spoel. De wandeling is tot Everdingen ongeveer 10 kilometer lang. Naar Hagestein is het ongeveer 11 kilometer.

De Lek in elk jaargetijde mooi

Een prachtige kade, links de Giessen

Hek op pad aan de Achterdijk in Hardinxveld na enige jaren weer open

Het Waterschap Rivierenland heeft het pad aan de Achterdijk weer opengesteld, zodat je nu weer mooi onverhard langs de Giessen kan lopen.

In Lopend Vuur van maart 2010 hebben we aandacht besteed aan de afsluiting. De route was geblokkeerd door het Waterschap na klacht van een agrariër dat een hond een schaap had opgejaagd. De juridische status van het pad was lang onduidelijk, was het nu een openbaar pad of niet.

De gemeente Hardinxveld is zeer omzichtig te werk gegaan. Ze heeft de openstelling ook extern juridisch laten toetsen.

Dit heeft tot gevolg gehad dat de openstelling lang op zich heeft laten wachten, omdat er sprake was van een juridisch lastige kwestie. Voor de wandelaar was dit jammer, maar te snel onzorgvuldig handelen had mogelijk bij de rechter geleid tot het niet weer openstellen, waarna het pad verloren zou zijn voor de toekomst.

Om de grondeigenaar tegemoet te komen is er een aanlijngedod in het betreffende gebied. Er mogen geen loslopende honden op het pad lopen, dit is met borden overduidelijk aangegeven. Helaas houden niet alle hondenbezitters zich hieraan, was in de plaatselijke krant al snel na de opening te lezen.

De gemeente heeft aangegeven dat er extra BOA controles zullen worden uitgevoerd.

Het Pelgrimspad kan na toestemming over dit pad worden geleid, waardoor de drukke Parallelweg langs het spoor wordt vermeden, zie het kaartje.

Nu duidelijk genoeg dat de hond moet worden aangelijnd?

Kwaliteitsmeting van wandelroutes

Wat zijn de basiscriteria van de wandelroute kwaliteit en hoe vergelijk je wandelroutes met elkaar op kwaliteitsaspecten? Deze legale vragen van buiten de wandelwereld waren de aanleiding om een rekenmodel te maken met de aanwezige kennis en ervaring. Meten is weten.

Bijna iedereen wandelt. Een alle daagse bezigheid. Hierdoor denken weinig mensen na over de eisen en wensen die worden gesteld aan een goed wandelpad en aan een aantrekkelijke wandelroute. Deze onwetendheid is niet beperkt tot Henk en Ingrid, maar is ook aanwezig bij veel ruimtelijke inrichters, in de toeristische sector, subsidiegevers, terreinbeheerders, etc. In overleggen met personen van buiten "de wandelsector" wordt er wat besmuikt gereageerd als je het hebt over wandelroute kwaliteit. Het wordt gezien als

een hobbyisme, onnodig moeilijk doen en kosten verhogend. Als je dan vertelt dat er niet één "type" genormaliseerde wandelaar is, maar dat ieder "type of groep" wensen heeft t.a.v. de inrichting en beleving van een wandelroute en de omgeving, ontstaat er wel begrip. Door die variatie in type wandelaars is een objectieve kwaliteitsvergelijking en waardering van wandelroutes moeilijk.

Vragen van buiten de "wandelwereld", m.b.t. een kwaliteitsmeting en vergelijking van wandelroutes, bleven komen. Wat is er zo al beschikbaar aan informatie op dit terrein:

- het Wandelnet heeft voor de LAW's kwaliteitscriteria gedefinieerd zonder een cijfermatige waardering;
- de European Ramblers Association Leading Quality Trails (ERA-LQT) heeft kwaliteitscriteria met een cijferwaardering opgesteld en
- het Deutsches Wanderinstitut (DWI) heeft kwaliteitscriteria met een cijferwaardering opgesteld en kent zelfs Premium Wanderwege.

Rekenblad voor kwaliteit wandelroutes

Allemaal mooi en aardig, maar nog niet iets waar je gemakkelijk, met uitsluiting van persoonlijke voorkeuren, wandelroutes mee waardeert, vergelijkbaar maakt en inzicht geeft welke belangrijke kwaliteitsaspecten er ontbreken.

Op basis van de Wandelnet criteria en met raadpleging van de ERA criteria, is er een rekenblad gemaakt wat algemeen van toepassing is op wandelroutes en wandelnetwerken in Neder-

land. Bij ontbrekende LAW aspecten en ERA LQT cijfers zijn ervarings aspecten en cijfers toegevoegd. De keuze van de weegfactoren is empirisch.

Bij de toepassing van het rekenblad moet de gebruiker zich realiseren dat de cijfermatige uitkomst een kwaliteitsindicatie is. Bij de interpretatie van de score dient het type wandelaar in aanmerking te worden genomen. Het doel van een kwaliteitsmeting is beperkt tot:

- inzicht krijgen in kwaliteitsaspecten voor de wandelaar, algemeen en route specifiek;
- zicht krijgen op wenselijke verbeteringen van een wandelroute;
- een vergelijkingsmogelijkheid van wandelroutes of wandelnetwerken en
- een sturingsmogelijkheid bij investeringsbeslissingen.

Via de website van TeVoet bij het artikel over de Kwaliteit van de wandelroutes is het rekenblad (.xlsx) te downloaden of in te vullen. Heeft u vragen, laat ze weten via fmeijdam@telfort.nl

Wandelnetwerken in beeld

Wandelnet heeft in januari 2013 een rapport gemaakt over de kwaliteit en diversiteit van de wandelnetwerken in Nederland. TeVoet lid Frans Meijdam heeft aan dit rapport mogen bijdragen. Belangrijke conclusies in het rapport zijn o.a. dat wandelnetwerken op internet moeilijk te vinden zijn, dat wandelnetwerken ophouden bij de provinciegrenzen en dat er nogal eens sprake is van een woud van routeborden. Wandelnet heeft op haar website de verschillende onderzochte wandelnetwerken geplaatst met de link naar de betreffende website, zodat je van daar uit in ieder geval gemakkelijker bij de informatie dan tot dusver kan komen.

Het onderzoek bracht ook aan het licht dat de kwaliteit van de netwerken nogal verschilt. Er zijn netwerken die bestaan uit 98 % onverhard lopen en netwerken waarbij de wandelaar voor 90 % verhard loopt. Waarbij onverhard en verhard lopen in Nederland bijna synoniem is met een pad exclusief voor de wandelaar of een weg die gedeeld wordt met fietsen of auto's.

Positief voorbeeld is de Stichtse Lustwaranda/Gelderse Vallei met genoemde 98 % onverhard. West Brabant Wijde Biesbosch Noord is het negatieve voorbeeld met 90 % verhard.

Handig een kaartje van de omgeving bij het knooppuntpaaltje

Wandelnet draagt op landelijk niveau bij aan de kwaliteit van de verschillende netwerken. Dat doen ze op vijf onderwerpen:

- Management (landelijke coördinatie, aanspreekpunt, voorzitter kerngroep)
- Monitoring (alle kennis over wandelnetwerken, monitoren van gebruik)
- Marketing (wandelnetwerken voor de consument op het landelijke portal van

Wandelnet)

- Meldpunt (landelijk digitaal meldsysteem voor wandelaars, opvolging regionaal)
- Markering (afstemming tussen netwerken onderling en met het landelijk netwerk)

Informatie over de wandelnetwerken en het rapport zijn via de website van Wandelnet te vinden.

Subsidie voor nieuw wandelpad in polder Bloemendaal

De gemeente Waddinxveen ontvangt subsidie van de provincie Zuid-Holland voor de aanleg van een nieuw wandelpad in polder Bloemendaal. Samen met een eigen bijdrage vanuit de gemeenten Gouda en Waddinxveen, zijn er nu voldoende financiële middelen om het wandelpad aan te leggen. De aanleg van het pad (1 kilometer) is in 2013 gereed en loopt deels over een bestaand kavelpad, dat nu nog niet toeganke-

lijk is voor publiek. De aanleg van de nieuwe brug zorgt voor een nieuwe wandelverbinding tussen de Bloemendaalseweg en de Winterdijk. Bovendien sluit het pad aan op een bestaande, langere afstandswandelroute door Waddinxveen: de Weegjeroute.

(Bron: www.waddinxveen.nl/actueel/nieuwsberichten, 270812)

Voor de verschillende activiteiten van TeVoet wordt ook verwezen naar de agenda op de website van TeVoet, www.tevoet.nl. De verschijningsdata van Lopend Vuur passen niet altijd met de aankondigingen van wandelingen en activiteiten. In de agenda op de website worden ze alsnog opgenomen.

Zondag 28 april 2013

1. Bloeiend Zijpe wandeltocht

Wandelen over bollenland

De wandelroute zal geheel over het land van 50 bloembollenkwekers lopen. Er komt bijna geen asfalt aan te pas! Mogelijke afstanden: 7,5 - 15 - 20 - 30 km. Zo dichtbij de bloeiende tulpen, narcissen, hyacinten, blauwe druifjes komt u anders nooit! Bloeiend Zijpe, een kleurrijke en geurige voorjaarsbeleving! Bloeiend Zijpe verwelkomt u graag in het voorjaar van 2013 in de Kop van Noord-Holland! Zie: <http://www.bloeiendzijpe.nl>

Zaterdag 8 juni 2013

2. Opening boerenlandpad bij Vlist

Als onderdeel van het Oude Hollandse Waterliniep pad en als onderdeel van ommetje bij Vlist. Zie te zijner tijd de website van TeVoet www.tevoet.nl

Zondag 1 september 2013

4. Wandeling door Midden Delfland

Start: station Vlaardingen west - 09.50, afstand 20 km. Genieten van de nazomer in de polder. Dat kan tijdens een afwisselende lijnwandeling door Midden Delfland. We starten op station Vlaardingen west. Via een recreatiegebied en het buurtschap Zuidbuurt lopen we richting Maasland (koffie/thee). Langs de Boonervliet voert de wandeling daarna naar de veerpont De Kwakel. Na een vaartochtje langs de Vlietlanden vervolgen we onze weg langs de Noordvliet en de Vlaardingervaart. Deze steken we over met een zelfbedieningspontje. Via Schipluiden en de Tanthofkade bereiken we tenslotte het eindpunt (halte RET tramlijn 21 naar station Schiedam Nieuwland). Ook belangstellende niet leden van TeVoet zijn welkom. Honden kunnen niet mee.

Aanmelding/informatie: jan.rijnsburger@telfort.nl

6. Wandelingen georganiseerd door eetcafé Les Deux Ponts (kanjer van de dijk) in Oudendijk NH

Dit eetcafé organiseert vaak korte wandelingen over boerenland of grasdijken in de buurt van het café. Kijk op www.lesdeuxponts.nl voor de verschillende wandelingen. Er wordt een bijdrage voor de wandelingen gevraagd.

Zaterdag 6 juli 2013

3. Wandelen langs Maas, Merwede en Waal

De komende jaren worden er ingrijpende werkzaamheden uitgevoerd in het Munnikenland in het kader van ruimte voor de Rivier.

We maken nog gebruik van de huidige mogelijkheden en wandelen langs de drie rivieren.

Verzamelen Gorinchem station om 10.25 uur. Parkeerterrein gratis bij het Stadhuis, dat bijna naast het station ligt. Betaald parkeren bij het station. Op het station is een betaaltoilet en een eenvoudige horeca voorziening. We lopen van het station naar het veer naar Sleeuwijk. Hier overvaren en door uiterwaarden naar Woudrichem voor horecastop. Daarna overvaren naar het Munnikenland. Van daar overvaren naar Fort Vuren, waar 2e horecastop is gepland. Daarna langs de Merwede terug naar Gorinchem. Afstand 17 km. Vooraf opgave niet nodig. Inlichtingen bij Rien van den Berg, email rien.vanden.berg@online.nl

5. Programma Simmerjûnkuierkes 2013

- woensdag 1 mei vanuit Witmarsum vanaf het kaatsplein
- woensdag 5 juni vanuit Arum op het pleintje bij de snackbar
- woensdag 3 juli vanuit Zurich op het zogenaamde Pollemapleintje
- woensdag 7 augustus vanuit Kimsverw op of bij de brug
- woensdag 4 september vanuit Pingjum bij de ingang v/h kaatsveld

Alle kuierkes beginnen om 19 uur met een inleidend praatje van De Wandelaar waarna hij u meeneemt op een wandeling van plm. 6 à 7 km. Onderweg vertelt De Wandelaar over het ontstaan van het gebied waarin we kuieren en wanneer er iets bijzonders is te zien op het gebied van de natuur, dan is Sieger of Teake paraat om een en ander uit te leggen of te vertellen. Voor deelnemers is er alle gelegenheid om onderweg vragen te stellen en degene die een verhaal heeft dat iedereen beslist moet weten, moet dat vooraf even bij Willem melden.
www.simmerjunkuierkes.nl